



ЕКОЛОГИЧНА КУЛТУРА И ОТГОВОРНОСТ

доц. д-р Ирена Емилова

Стопанска академия „Димитър. А. Ценов“ – Свищов

ECOLOGICAL CULTURE AND RESPONSIBILITIES

Associate Professor Irena Emilova, PhD

D. A. Tsenov Academy of Economics - Svishtov

Abstract: *The topic of human interaction with nature is always relevant. It is a challenge not only for scientific thought, but also for the daily life of each of us. The unprecedented situation in which we find ourselves and in which we live makes us more responsible. Responsibility is part of behaviour and is associated with long-term orientation of actions. The main idea we defend in this paper is that the conscious search for causality in the relation: „ecological culture – responsibility“ makes it possible to reveal the potential of culture as a phenomenon in solving ecological problems.*

Key words: *culture, responsibility, ecological culture, ecological responsibility.*

Безпрецедентната ситуация, в която се намираме и в която живеем ни прави по-мъдри и по-осъзнати. Дейностите, които извършваме и действията, в които участваме ни изпълват с чувство, че можем да бъдем част от историята. Яснотата на съзнанието, колкото и клиширано да звучи, е насочена към желанието да има „утре“. В този контекст взаимодействието на човека с природата си остава въпрос, който вълнува не само научната мисъл, но и ежедневието на всеки от нас. В тази обусловеност е синтезирано разбирането за екологичната култура.

Целта на настоящия материал е да представи някои от особеностите на екологичната култура като понятие от социалната екология и да изследва връзката ѝ с отговорността.

Културата на едно общество е своеобразен синтез на живота с неговото безкрайно разнообразие. Тя е притегателен център на достиженията на човешкото познание.

Културата е прието да се разглежда в широк и тесен смисъл [4; 3].

В широк смисъл, културата включва в себе си резултатите от дейността на хората напр. във вида на сградите, техниката, законодателните норми, общочовешките ценности и социалните институции.

В тесен смисъл на понятието, културата е духовния живот на хората, сбор от етически норми, правила, обичаи и традиции. В съзнанието тя се асоциира с развитие на творческите способности, ерудиция, разбиране за произведения на изкуството, свободно владение на езици, акуратност, вежливост, самообладание, морална отговорност, художествен вкус, привързаност към културното наследство, степен на развитие на индивидуалните способности.

Общоприети и популярни определения за култура са следните [6; 46]:

- процесът на развитие на интелектуални и морални качества, главно чрез образование, експертни съвети и специализирана подготовка;
- усъвършенстване на вкуса, придобит чрез интелектуална и естетическа подготовка, задълбочени познания и изграждане на вкус към изящните изкуства, общочовешките ценности и онези аспекти на науката, които се различават от обичайните професионални или технически умения;
- общия начин на човешкото поведение, изразяван от начина на мислене, говор и действие, в зависимост от човешката способност за възприемане и предаване на наученото на следващите поколения.

Според български изследователи [5; 294] „очертаващата се почти фатална пропаст между икономическия растеж и културната деградация, която в крайна сметка разрушително рефлектира върху самата икономика, е възможно да бъде прескочена единствено чрез културата и поставянето ѝ в основата на жизнената дейност”.

Авторови обобщения в специализираната литература [2; 225] преписват на понятието „екологична култура“ богато съдържание. То обхваща:

- екологическа информираност;
- степен на усвояване, овладяване на определен обем екологически знания;
- умение да се интерпретират и използват специфични екологически понятия, критерии и принципи;
- способност за теоретическо и практическо осмисляне на екологически проблеми;
- устойчива нагласа за отстояване на онези екологически идеи и учения, превърнали се в лично убеждение за тяхната практическа реализация.

По наше мнение съзнателното търсене на причинност в релацията: „екологична култура – отговорност“ дава възможност за разкриване на потенциала на културата като феномен при разрешаване на екологични проблеми. Този факт повлиява устойчивостта на всяка една организация и е в основата на създадените системите за управление на околната среда [1; 37]. Те се превръщат в мощен инструмент за постигане на устойчиво социално, икономическо развитие на общността и за съхраняване на природните ресурси. Спомагат и за вътрешното укрепване и изграждане на устойчива управленска система в институциите, организациите, които ги въвеждат. Подпомагат организациите да постигнат своите икономически цели, както и тези по опазване на околната среда. Могат да бъдат приложени за всякакъв вид и размер организации и са приспособими към различни географски, културни и социални условия. Приложими са в общественния сектор и градските сфери на управление.

Формирането на екологична култура се основава на следните основни принципи [7; 27]:

- систематизация, приемственост и комплексност на екологичното образование;
- приоритет на екологичните знания в системата на културата и образованието;
- насоченост на екологичното образование и възпитание върху разбирането на личната отговорност на гражданите за опазването и възстановяването на природната среда, внимателното използване на нейните ресурси;
- откритост и достъпност на информация за околната среда;



- цялостност на екологичното възпитание на всички социални и възрастови групи от населението;
- публичност при разработването и прилагането на екологична политика;
- фокусиране върху стимулиране на специфични дейности за развитие на системата на екологична култура;
- координиране на действията на публични органи, местни власти, образователни институции, организации и институции, отговарящи за образованието, културата и науката, медии, неправителствени организации и граждани в областта на екологичната култура и образование.

Според К. Каменов [3; 4] *отговорността* винаги е израз на целенасочено поведение. Тя е в границите на определени правомощия. В организацията ще бъде свързана с ръководителите и изпълнителите. Може да съществува отговорност за хора и отговорност за дейности. Отговорността за хора може да се прояви чрез йерархичната власт, а отговорността за дейности чрез функционалната власт.

Когато се разглежда връзката [3; 7-8] между отговорността за хора, преценката за собственото поведение и преценката за отношението на другите към личното „Аз“, са възможни комбинации, при които съществува правилна преценка и неправилна преценка.

Най-добрият вариант за развитието на всяка една организация е правилна преценка за собственото поведение и правилна преценка за отношението на другите към себе си. Създава се благоприятна управленска среда и най-пълно може да се проявят положителните качества на изпълнителите и ръководителите.

Най-трудният от управленска гледна точка е варианта, когато е налице неправилна преценка на собственото поведение и неправилна преценка за отношението на другите към себе си. Тогава отговорността в междуличностните отношения е поставена на изпитание. Това не остава без последици във времето.

Според български изследователи [2; 227] „Важен аспект на екологическата култура е формирането на екологическа отговорност у обществото като цяло и у отделните му членове. Това означава:

- Трайна нагласа за спазване на специфичните изисквания за опазване на природата и поддържане на благоприятна екологическа обстановка и здравословна жизнена среда;
- Съзнание за задълженията, които следва да се спазват при общуване с природата;
- Чувство за мярка при реализиране на задачи по природоизползването;
- Чувство за съпричастност спрямо последиците от дейността и действията, свързани с използването и преобразуването на природната среда;
- Способност да се предвиждат евентуалните отрицателни последици от определени действия.

Качествено изследване на екологичната култура на българина в нашата страна е проведено от *ИСИМ МБМД* преди десет години [8; 1-28]. В дълбочина са проучени нагласите на респондентите към екологията, екологичните проблеми и мерките, предприемани от институциите. Установена е всекидневната култура, личната ангажираност и отношение на гражданите към екологичните теми. Един от основните изводи на изследването отчита наличието на силен потенциал за провеждане на политики за ангажиране/възпитаване на гражданите в опазването на околната среда.

Единно е мнението във всички дискусии, че основната **отговорност** за околната среда е обща, на всички граждани [8; 5].

Това се потвърждава и днес при дискутиране на екологични проблеми със студенти от Стопанска академия „Д. А. Ценов“ от специалност „Стопанско управление“ и „Екомениджмънт“, като нагласите на студентите от Екомениджмънт“ за лична отговорност са по-високи, което се обяснява с техния избор на специалност.

В заключение потвърждаваме вижданията, че екологическата култура предполага [2; 235]:

- Всеобща духовност – необходимост от опознаване на света, на себе си, на смисъла и предназначението на живота;
- Глобална етика – уважение и взаимна солидарност между хората, хармонично взаимодействие между тях за съвместен устойчив живот;
- Екологическа справедливост – равнопоставеност на поколенията и в границата на едно и също поколение;
- Подобряване на качеството на живота и запазване на жизнеспособността на земята и нейното разнообразие;
- Съзнателен стремеж към нови ценности, развитие на екологическо съзнание;
- Обща култура, насочена към бъдещето като предпоставка за хармоничното развитие на човека.

Литература:

1. Динков, М. Изграждане на системи за опазване на околната среда., В: Международни екологични организации. АИ „Ценов“, Свищов, 2015.
2. Загорев, О., Я. Найденов. Социална екология. С. УИ „Св. Климент Охридски“, 1995.
3. Каменов, К. Отговорност и поведение в управлението. В. Търново, Абагар, 2008.
4. Соломанидина, Т. О. Организационная культура в таблицах, тестах, кейсах и схемах. М: ИНФРА-М, 2013.
5. Филипов, Д. Теория на социалния живот. Университетско издателство „Стопанство“, С., 2006.
6. Хикман, К., Силва, М. Съвършенството като цел. Народна култура, С., 1991.
7. Єременко О.В. Принципи і напрями розвитку екологічної культури molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/11/169.pdf (последен достъп 28.05.2022 г.)
8. <https://www.moew.government.bg/bg/ekologichnata-kultura-na-bulgarina-nacionalno-predstavitelno-izsledvane-maj-2012-g/> (последен достъп 28.05.2022 г.)